

NEREYE KADAR?..

Av. Gonca TURGUTOĞLU*

Bireysel ve toplumsal olarak ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen şiddet unsuru, yaşamın her alanında karşımıza çıkan, toplumsal yaşantımızın göz ardı edilemez öğelerinden biri olmuş, yaş ve cinsiyet ayrımı olmaksızın toplumun her kesimini tehdit eden evrensel boyutlara ulaşmıştır. Görsel ve işitsel etkinliği nedeniyle çok sayıda kişiye ulaşan en güçlü kitle iletişim aracı olan televizyon, şiddet içerikli yayınları nedeniyle çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır. Günün her saatinde, şiddet olaylarını gündelik hale getirerek içselleştiren televizyon yayınları aracılığıyla, evlerimize kadar girerek haberlerde, reklamlarda, spor programlarında, reytingi yüksek yerli ve yabancı dizilerde ve hatta çizgi filmlerde masumlaştırılarak meşruluk kazandırılan şiddetten yetişkinlerle birlikte çocuklar da paylarına düşeni fazlası ile almaktadır.

Çocuklar, dışarıdan gelen duygusal, ruhsal ve zihinsel açıdan olumlu ve olumsuz etkileyen unsurlara açıktırlar, medyada gördüklerinden ise daha çok etkilenirler. Çocuklar zamanlarının çoğunu televizyon izleyerek geçirirler ve hayat hakkında öğrendiklerinin çoğunu televizyon aracılığıyla öğrenirler. *“Çocukların 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar günde ortalama 1-2 saat çizgi film izledikleri, ayrıca çocukların ve gençlerin erişkinler için hazırlanan televizyon programlarını da seyrettikleri düşünüldüğünde, yoğun şiddet bombardımanı altında kaldıkları görülür.”* (Akarcı, 1996) Sürekli yinelenen şiddet eylemlerini içeren programları izlemek, onların davranışlarına, sözlerine, oyunlarına yansırak, diğer çocuklara karşı saldırganlaşmalarına, oyunlarında şiddet sergilemelerine, şiddet kullanımını problemlerinin çözümü ve istediklerini elde etmek için etkin bir yöntem ve ilişki biçimi olarak görmelerine sebep olmaktadır. Çünkü televizyon programları şiddetin problemlerin çözümünde başarılı bir yol olduğunu ve insanların iste-

*İstanbul Barosu üyesi.

ÇOCUK HAKLAIRYLA İLGİLİ YARGITAY KARARLARI

Ana baba vazifelerini ifa etmedikleri takdirde hakini çocuğun himayesi için gerekli tedbirleri kendiliğinden almakla görevlidir. (743 s. MK. m. 346,348,349,404,426; 2828 s. ÇEK. K. m. 22)

(Yg. 2. HD, 4.6.2002, 2002/6834-E, 2002/7495-K; YKD, Ocak 2003, s. 17)

* * *

Yeni Türk Medeni Kanunu'nun 315. maddesine göre evlat edinme kanun evlat edinmenin oturma yeri, birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Görevli mahkeme de Asliye Hukuk Mahkemesidir. (743 s. MK. m. 315, 469)

(Yg. 2. HD, 2.5.2002, 2002/4860-E, 2002/5701-K; YKD, Şubat 2003, s. 180)

* * *

Davalının çocuğun davacı ile kişisel ilişkisini engellediği, çocuğun aile bağlarını özellikle fikri gelişmesini kötü etkileyecek bir davranış içerisine girdiği anlaşıldığından, velayetin değiştirilmesine karar verilmesi gerekir. (743 s. MK. m. 149; 4721 s. MK. m. 183)

(Yg. 2. HD, 4.4.2002, 2002/3930-E, 2002/4731-K; YKD 2002)

* * *

Evlilik birliği içinde doğan çocuk, babanın soyadını taşır. Babanın soyadı veya çocuk reşit olduktan sonra kendi soyadı, usulüne uygun olarak açacağı bir dava sonunda verilecek kararla değişmedikçe, çocuğun soyadı değişmez. (4721 s. MK. m. 321; 2525 s. Soyadı K. m. 4) (YG. 18. HD, 25.10.2002,

diklerini elde etmelerinin kolay bir yolu olduğunu göstermektedir. Televizyonda izledikleri karakterlerle kurdukları özdeşim sonucu, özellikle büyük çocukların gördükleri şiddet eylemlerini aynen uyguladıkları görülmektedir. Aynı zamanda uzun süreli şiddetle karşılaşmak, bir süre sonra duyarsızlaşmaya yol açmakta, bir alışkanlık hatta bir eğlence biçimine dönüşebilmektedir.

Televizyonu denetimsiz izleyen çocuklar gördükleri ve henüz kavrayamadıkları suç ve şiddet temalı haberler, reklamlar ve çizgi filmler gibi yayınlar nedeniyle risk altındadırlar. Çocukların şiddetle ve şiddet içeren durumlarla karşılaşmaları onların kişilik ve davranışlarında kalıcı ve onarılması mümkün olmayan olumsuz izler bırakabilmektedir. Çocuklara önemli bir simgesel model sunan televizyon programları, tüm yaş gruplarından insanlar için fantezi dünyası içerir ama çocuklar bunların gerçek dünyada varolup olmadığını anlayabilecek yetkinliğe sahip değildirler. Özellikle 4 -7 yaş döneminde tam olarak soyut düşünce gelişmediği için, televizyonda gördükleri görüntüleri somut olarak yorumlar ve algılarlar. Öyle ki çocukların kendilerini çizgi film kahramanları yerine koyduklarına, kavgaya içeren çizgi filmlerin çocukları kavgaya yönlendirdiğine dair bir çok çarpıcı örnek medyaya yansımıştır. Çocuk için bu dönemde şiddet içeren haberler, programlar

ve çizgi filmler bilinçaltı şiddet duygularının yerleşmesine neden olabilir. Yapılan araştırmalar da medyada teşhir edilen şiddetin, izleyicilerin saldırganlıklarını artırdığını göstermekte, tanık oldukları ya da basın yayın organlarından izledikleri şiddetin çocukları çeşitli yönlerden etkilediklerini ortaya koymaktadır.

“J. L. Singer ile D. S. Singer etki ile ilgili İngiltere’de yaptıkları bir araştırmada (1980) yatılı okulda kalan 13-16 yaş grubu çocuklar ikiye ayrılmış. Bir gruba 15 gün süreyle yalnızca komik ve sosyal programlar izlettirilmiştir. İkinci gruba ise bu şiddet içeren filmler, programlar gösterilmiş. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyi; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Eron ve Heusmann’ın ABD, Finlandiya ve Polonya’da çocuklar üzerinde yaptığı karşılaştırmalı araştırmada ise (1982) yine çocukların davranışları ile televizyondaki şiddet arasında olumlu bir ilişki görülmüyor. Ama bu araştırmada ilginç olan, saldırgan davranışların sadece erkek çocuklar için değil, kız çocuklar için de geçerli olduğudur.” (Turan, 1996)

“Günlük hayatta görülen olaylar, araştırma sonuçlarını doğrular biçimindedir: İngiltere’de iki buçuk yaşındaki James Bulger’i 11 yaşındaki iki çocuğun şiddet filmlerinin etkisinde kalarak öldürdüğü ortaya çıktı. Bir süre önce Norveç’te 5 yaşındaki bir kız çocuğu öldürüldü. Çocuğun televizyondan etkilenen 6 yaşlarındaki arkadaşları ta-

2002/8139-E, 2002/10431-K; YKD, Temmuz 2003, s. 1109)

* * *

Gerek önceki MK’de gerekse de yeni MK’de gösterilen kurullara göre; reşit olmayan fakat temyiz kudretine haiz çocuğa (işçiye) ödenen ücretler geçerli olduğundan gerekli mahsuplar yapılarak işçi ücreti hakkında hüküm kurulmalıdır.(743 s. MK. m. 16,269; 4721 s. MK. m. 359)

(YG. 9. HD, 12.2.2002, 2001/17321-E, 2002/2667-K; YKD, Temmuz 2003, s. 1058)

* * *

Nesebin reddi davasında maddi hadiseler TMK zamanında gerçekleştiğinden bozma kararında ifgalden söz edildiğine göre 743 sayılı Medeni Kanunun 246/2. maddesindeki hak düşürücü süreyi benimsediğinden yeni kanunun uygulanması gerekir. Koca, davayı doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde doğumdan itibaren beş yıl içerisinde açmak zorundadır.(4722 s. MKYK. m. 20; 743 s. MK. m. 246/2)

(Yg. 2. HD, 31.3.2003, 2003/2855-E, 2003/4470-K; YKD, Eylül 2003, s. 1345)

* * *

Evlenmesine izin istenenin ve sayet altında, düzenli aile yaşamı olmayan, akrabaları tarafından bakılan ve evlenmekle başkasının yardımına bağımlı olmaktan kurtulacak kişi olması dikkate alınarak evlenme isteğinin kabulü gerekir, (4721 s. MK. m. 124/2)

(Yg. 2. HD, 5.6.2003, 2003/ 7198-E, 2003/ 8271-K; YKD, Ekim 2003, s. 1505)

Vasilik görevi, vasiinin ölümü ile sona erer. Türk Medeni Kanunun vasi hakkındaki hükümleri aksi belirtilmedikçe kayyım hakkında da uygulanır. Kayyımın ölümü ile de kayyımlık görevi ve vekalet ilişkisi de sona erer. Çocuğun menfaatlerinin korunması için Sulh Hukuk Malikanesine yeni kayyım atanması ile ilgili yazı yazılması, yeni kayyıma davetiye çıkartılarak davayı takip ettirmesi olanağının sağlanması gerekir. (4721 s. M K. m. 403/son, 479/1; 818 s. BK. m. 397,35)

(Yg. 2. HD, 9.7.2003, 2003/9068-E, 2003/10433-K; YKD, Kasım 2003, s. 1670)

Aile mahkemesinin kurulmamış olduğu yerlerde, vesayet hukukundan doğan uyumsuzluklara bakmak görevi Aile Mahkemesi sıfatı ile Asliye Hukuk Mahkemesine aittir. (4787 s. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m. 2; HSYK.Kararı-13.2.2003 tarih ve 97 s., HSYK.Kararı-8.7.2003 tarih ve 331 s.)

(Yg. 20. HD, 19.9.2003, 2003/7056-E, 2003/5664-K; YKD, Aralık 2003, s. 1863)

1 - Nüfus Yasası'nın 46. maddesi hükmüne göre, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine (ad ve soyadı değişikliği davaları dahil) ilişkin davalarda Cumhuriyet Savcısı ile nüfus müdürünün veya memurunun bulunması ve kararın onların önünde verilmesi zorunludur.

Mahkemenin oluşumuna ilişkin bu yasa hükmü dikkate alınmadan nüfus idaresi temsilcisi yokluğunda yargılama yapılarak hüküm kurulması,

rafından taşlandığı, dövüldüğü ve kar üzerinde ölüme terk edildiği anlaşıldı. Türkiye'de de benzer olaylar vardır: *Inferno* adlı korku filmini seyreden bir genç kız intihar etti. Üsküdar'da televizyondan etkilenen 8 yaşındaki bir ilkokul öğrencisi kendini kravatla gardroba astı. Ailesiyle Fransa'da yaşayan 9 yaşındaki Volkan da bir Türk televizyonundan etkilenerek intiharı seçti. Ancak etki yalnız ölümlere neden olmakla kalmıyor; şiddet uygulayıcısı fakat kahraman olan karakteri özellikle çocukların ve gençlerin örnek aldığı ve bu nedenle toplumda şiddetin yayıldığı biliniyor. Bu tip programlar suçun nasıl işleneceğinin tekniğini de öğretiyor ve yayıyor. Bazı hukukçulara göre 5 yaşındaki bir çocuk her gün programları seyrederek 15 yaşına geldiğinde 18000 cinsel taciz, saldırı, kavga ve işkence yolu öğrenmiş oluyor." (Turan 1996)

Yazılı , görsel ve işitsel basın- da magazin haberciliği anlayışı ile çıkan haberlerin çoğu basın etiğine aykırı olduğu gibi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çocuğun Korunmasına Dair Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere ilgili tüm ulusal ve uluslararası düzenlemelere de aykırıdır. Medyanın, izleyeni görüntüye yabancılaştıran yorumu ile kendi gözünden sunduğu satışa yönelik habercilik ve yayıncılık anlayışı, özellikle televizyon kanallarının şiddet içerikli haberleri ayrıntılı görüntüleri ile ekrana yansıtması, sürekli olarak bu görüntülere maruz kalan çocuk üzerinde korku, duyarsızlaşma ve şiddete dönük davranışlara

neden olabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının yayınlarında şiddeti ve şiddet eylemini gerçekleştireni sunuş biçimi, suçluluğu ve suçu olağan ve bir statü gibi yansıtarak çekici göstermesi, suçluya saygın bir kişilik vererek kahramanlaştırması, bundan etkilenen çocuğu suça teşvik etmekte, potansiyel şiddet uygulayıcısı mağdurlar yaratılmaktadır. Bu nedenle çocuğu maruz kalabileceği, tanık olabileceği ya da izleyebileceği şiddetten korumak toplumsal bir sorumluluktur. Psikolojik gelişim ve baş etme mekanizması belli bir seviyeye gelmemiş çocuğun, şiddet içeren ve endişe yaratacak görüntü ve haberler ile karşılaşması, normal psikolojik gelişimini negatif yönde etkileyerek uzun vadede kendisini ve toplumu zararlı sonuçlarla karşı karşıya bırakabilecektir.

Basın yayın araçlarının, çocuklar ve gençler dolayısıyla toplum üzerinde olabilecek olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemelerle, basın yayın araçlarının yayın içeriklerinin önemi vurgulanmış ve kamu yararına bazı sınırlamalar getirilmiştir. Milletlerarası Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin 7. maddesine göre;

Program hizmetleri sunu ve içeriği bakımından tüm unsurları insan onuruna ve diğer insanların temel haklarına saygılı olacaktır. Program hizmetleri, özellikle:

2 - Dava, evliliğin devamı sırasında eşlerden birisi tarafından, nüfus kaydında cinsiyetin düzeltilmesi istenilen çocuğa velayetten açılmış, mahkemece, diğer eşin katılması veya icazeti aranmadan davaya bakılıp karar verilmiştir.

Türk Medeni Kanununun 336. maddesinde, (eşlerden herhangi birisine öncelik veya üstünlük tanınmadan) evlilik devam ettiği sürece ana ve babanın, velayeti birlikte kullanacağı öngörülmüş ve 342. maddesinde de ana ve babanın velayetleri çerçevesinde çocuklarını temsil edecekleri ilkesi yine ayırım yapılmadan getirilmiştir.

Emredici nitelikteki bu yasa kuralı evlilik birliği içinde velayetin kullanılması kapsamında ana ve baba tarafından çocuk adına açılacak tüm davalar yönünden de geçerlidir.

Buna göre, asıl olan eşlerin birlikte dava açmaları ise de, bunlardan birisi tarafından açılacak davaya diğer eşin sonradan icazetini bildirip olumlu iradesini ortaya koyması ile velayetin birlikte kullanılması gerçekleşmiş olduğundan yeterlidir.

Diğer eşin katılımının veya rızasının sağlanamadığı davanın ise reddi gerekir.

(Yg. 18. HD, 22.12.2003, 2003/9089-E, 2003/1017-K; RG 14 Ocak 2004, sayı: 25346, s. 127)

“1.b. Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır.

2. Çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetleri, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmayacaktır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Yine 3984 Sayılı Radyo Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4. maddesine göre:

“u) Kadına, güçsüzlere ve küçüklere karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi.

v) Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması.

z) Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması” radyo, televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkeleri arasında düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelerin amacı, yayıncıyı ve haberciyi baskı altına almak ya da oto sansür uygulamaya zorlamak değil, toplumsal sorumluluk bilinci ile ilkeli, duyarlı, etik kurallara saygılı, ulusal ve uluslararası anlaşmalara bağlı, çocuğun öncelikli yararına uygun hareket edilmesini sağlamaktır.

Yazılı, görsel ve işitsel basında yer alan, içeriği ile şiddete davet çıkaran, şiddeti öven tarzdaki yayınlar çocuk suçluluğunun önlenmesi için yapılan çalışmalara ket vurmakta, suçla ve suçlulukla mücadeleyi geri plana itmektedir. Şiddetin toplumda yaratacağı kalıcı etkiler göz önüne alınarak, şiddetin ve etkilerinin geri dönülmesi imkansız sorunlara neden olmadan toplumsal hayatın vazgeçilmez (!!!) ögesi olmaktan çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle, varolan ve süregelen bu durumu düzeltmek için ;

1. Şiddeti teşvik etmekten kaçınma ve suçu önleme yayıncılığı yapılmalıdır.

2. Çocuğun yararı ilkesi, doğrudan ve dolaylı olarak çocuk ile ilgili faaliyet yürüten tüm kurum ve kuruluşların öncelikle gözetmesi gereken temel ilke olmalıdır.

3. Çocuğa yönelik tüm programların öncelikle çocuğun yararına uygun olmasının sağlanması için etkin bir özdenetim mekanizması işletilmelidir.

4. Medya çalışanlarına çocuk hakları eğitimleri verilmeli ve bu eğitimler tutum ve davranış değişikliğini hedeflemelidir.

5. Çocukların kendi başlarına koruyamadıkları haklarını korumak üzere çalışan örgütler daha sık ve etkin olarak devreye girmelidir.

6. Kurumlar arası işbirliğine gidilerek bu alanda birlikte çalışılmalıdır.

7. Çocuk programlarının çocuklara olumlu davranışlar kazandırma özelliğine sahip olması gerekir. Bu nedenle çocuk programları hazırlanırken özen gösterilmeli, çocuklar üzerinde yaratacağı olumlu ve olumsuz etkiler birlikte değerlendirilerek çocuklara yönelik programlar ancak denetimden geçtikten sonra yayınlanmalı ve bu amaçla konusunda uzman ve yetkin kişilerden oluşan bir kurul oluşturulmalıdır .

8. RTÜK elindeki yetkileri toplum yararına daha etkin kullanılmalıdır.

Kaynakça

Akarcalı, Sezer," Televizyon Ve Şiddet", *Yeni Türkiye*, Eylül-ekim 1996, Sayı 11, Yıl 2, 553-560

Turan, Emir, *Ekranaltı Çocukları*, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1996